Burgemeester en wethouders
Postadres Postbus 16200, 3500 CE Utrecht
Telefoon 14 030
www.utrecht.nl

Gemeente Utrecht

Aan de gemeenteraad

Behandeld door	P. Schulze	**Datum**	18 december 2023
Doorkiesnummer	14 030	Kenmerk	11850777/20231128/PS
E-mail	paula.schulze@utrecht.nl	**Onderwerp**	Uitvoeringsprogramma elektriciteitsinfrastructuur en netcongestie 2023-2026
Bijlage(n)	3	**Beleidsveld**	Energie en Klimaat

Geachte leden van de raad,

Utrecht wil een duurzame stad zijn en heeft tegelijkertijd een forse groeiopgave. We werken aan schone energie. Dat doen we door onze energie zoveel mogelijk duurzaam op te wekken, gebouwen aan te passen (door te besparen en isoleren), gebiedsgericht te werken aan alternatieven voor aardgas, en het elektriciteitsnet te versterken. Zo blijft Utrecht een prettige en gezonde stad voor iedereen, nu en in de toekomst.

Het tempo van het vervangen van fossiele brandstoffen in bijvoorbeeld het vervoer en de verwarming van de huizen ligt momenteel hoger dan de aanpassing en uitbreiding van de infrastructuur hierop. Daarom zijn er knelpunten op het elektriciteitsnet (netcongestie) ontstaan. In deze brief informeren we uw raad over de grote impact van netcongestie op onze plannen voor nieuwbouw en gebiedsontwikkelingen en welke bijdrage wij als gemeente leveren aan de oplossing van netcongestie. Onze aanpak is in bijgaand Uitvoeringsprogramma elektriciteitsinfrastructuur en netcongestie beschreven. Verder geven we met deze brief uitwerking aan de toezegging uit de vergadering van de Commissie Energie(transitie), Duurzaamheid, Wonen en Vastgoed over de programmabegroting 2024 om indicatoren op te nemen in het nieuwe Uitvoeringsprogramma elektriciteitsinfrastructuur en netcongestie.

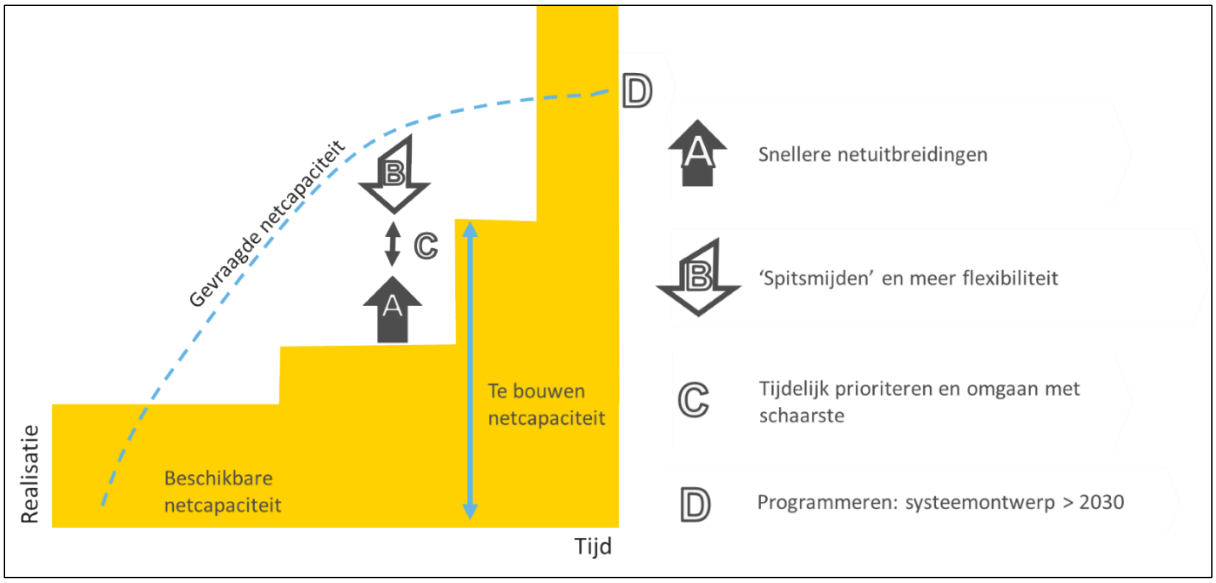
Impact van netcongestie op gemeentelijke plannen voor nieuwbouw en gebiedsontwikkeling
We hebben een bureaustudie uitgevoerd om meer inzicht te krijgen in wat de knelpunten op het elektriciteitsnet voor impact hebben op verschillende stedelijke ambities zoals nieuwbouw en gebiedsontwikkeling, van zowel woningen, bedrijven en voorzieningen. Daarbij hebben we ons gericht op de projecten van het meerjarenperspectief ruimte (MPR) en van de vastgoedorganisatie Utrecht (VGU). De eerste uitkomsten zijn verontrustend: slechts 11% van de geanalyseerde MPR-projecten heeft geen last van netcongestie. Op 30% van de MPR-projecten heeft netcongestie grote impact. Deze categorie omvat 42% van het geplande aantal woningen en 51% van de geplande oppervlakte bedrijfsruimte. Van de VGU-projecten ondervindt 54% grote impact van netcongestie. Projecten in de categorie ‘grote impact’ kunnen de komende jaren alleen doorgaan als hun belasting van het stroomnet wordt beperkt met aanvullende maatregelen. Dit zal niet in alle gevallen mogelijk zijn.

In vervolg op de bureaustudie willen we voor de grote projecten verkennen wat de mogelijkheden zijn om deze, ondanks netcongestie, te realiseren. We verwachten dit beeld in het tweede kwartaal van 2024 te hebben. Tot die tijd doen we in principe geen uitspraken op projectniveau over de impact van netcongestie, omdat op dit moment nog niet van alle projecten de gegevens beschikbaar zijn, en omdat dergelijke uitspraken het ontwikkelproces nadelig kunnen beïnvloeden. Een uitzondering maken we voor projecten die aangemeld worden voor de provinciale pilot netcongestie woningbouw. Dat zijn de stadswijk Merwedekanaalzone, de renovatie van de Asch van Wijkschool, het zorgcentrum Marco Pololaan, het tijdelijk wooncomplex Tussen de Rails en mogelijk de stadswijk Beurskwartier, als het vooronderzoek met de provincie positief uitvalt.

In aanvulling op het bureau-onderzoek naar nieuwbouw voeren we voor de categorie bestaande bedrijven een nulmeting uit van hun energieverbruik en -opwek. Hieruit extrapoleren we vervolgens de toekomstige stroomvraag op bedrijventerreinniveau. Deze impactanalyses stellen ons in staat om de problemen door netcongestie gericht te koppelen aan oplossingen. We kijken ook verder vooruit. Op basis van de congestiescenario's van netbeheerder Stedin verkennen we de mogelijke gevolgen voor de stad. Bijvoorbeeld de gevolgen voor de verduurzaming van de bestaande bouw in een scenario met aanvullende beperkingen voor kleinverbruik. Als de analyses en verkenning leiden tot nieuwe inzichten over de aanpak, dan nemen we deze mee in de jaarlijkse herijking van het programma.

Onze rol als gemeente bij het oplossen van netcongestie
De formele rol van gemeenten op het gebied van netcongestie is het ruimtelijk faciliteren van de versterking en uitbreiding van het stroomnet. Als gemeente maken we beleid en bepalen we waar ruimte beschikbaar komt voor de elektriciteitsvoorzieningen. Als bevoegd gezag verstrekken we ook de benodigde vergunningen. Onze ambities op gebied van groei en verduurzaming worden bedreigd door netcongestie en vragen om oplossingen. Daarom vervullen we hierin een faciliterende, verbindende of aanjagende rol, met steun van de provincies en het Rijk. We hebben geen rol in het financieren van oplossingen, behalve als het ons eigen vastgoed betreft. Waar nodig lobbyen we bij het rijk voor aanpassingen in wet- en regelgeving en voor financiering van maatregelen.

Oplossingsrichtingen voor netcongestie
De schaarste van netcapaciteit kan worden verminderd door gericht maatregelen te treffen. Onderstaand figuur laat zien waarop de maatregelen invloed kunnen uitoefenen.

Figuur 1 Visualisatie 'knoppen om aan te draaien' tijdens netcongestie

Er zijn een paar ‘knoppen om aan te draaien’, die bijdragen om de knelpunten op het elektriciteitsnet op te lossen:

A. Versnellen van netuitbreidingen om de schaarste aan transportcapaciteit structureel te verhelpen en betere benutting van de bestaande netcapaciteit.
B. Het verlagen van de piekvraag naar elektriciteit (‘spitsmijden’) en toevoegen van flexibiliteit. Hieronder vallen maatregelen als
    - Opslag van stroom in grote batterijen
    - Directe verbinding van opwek en verbruik
    - Capaciteitsbeperkende afnamecontracten
    - Het knijpen van EV-laadpalen in de spits
C. Tijdelijk prioriteren van ontwikkelingen en omgaan met schaarste
D. Langetermijn planning / programmeren van de elektriciteitsinfrastructuur om nieuwe knelpunten na 2030 zo veel mogelijk te voorkomen

Met het Uitvoeringsprogramma elektriciteitsinfrastructuur en netcongestie gaan we aan de knoppen A, B en D draaien. We doen voorlopig nog niet aan prioriteren van ontwikkelingen omdat we het ‘gat’ proberen te overbruggen met de maatregelen onder knop B. Mocht de netcongestiesituatie verergeren zou dat op een later moment nodig kunnen zijn. De knop energiebesparing ontbreekt in het plaatje, omdat deze klein is ten opzichte van de andere knoppen. Dit neemt niet weg dat energiebesparing belangrijk is en een bijdrage kan leveren aan verlaging van de druk op het stroomnet. Voor onze aanpak van energiebesparing verwijzen we naar Programma Energie besparen 2022-2030.

Het Uitvoeringsprogramma elektriciteitsinfrastructuur en netcongestie
Voor de groei en verduurzaming van de stad is stroom nodig. Met het Uitvoeringsprogramma elektriciteitsinfrastructuur en netcongestie willen we structureel bijdragen aan de oplossingen van de knelpunten op het elektriciteitsnet, en aan spitsmijding door de gebruikers van dat net. Dit doen we in samenwerking met de netbeheerder(s), regionale partners en het Rijk. Op de lange termijn zorgen de maatregelen van het Uitvoeringsprogramma voor meer grip op de ontwikkeling van de elektriciteitsvraag in onze stad en dat we de benodigde netuitbreidingen samen met de netbeheerders versneld kunnen realiseren. Ook helpt het uitvoeringsprogramma bij het borgen van de kwaliteit van de openbare ruimte bij de inpassing van de infrastructuur.

Op de korte termijn willen we de impact van netcongestie op woningbouw, de bouw van publieke voorzieningen, bedrijvigheid en verduurzaming beperken. Deze ambities komen in het geding, tenzij we oplossingen voor netcongestie vinden. In de programmalijn ‘netbewuste stad’ nemen we (soms ‘onorthodoxe’) maatregelen om het piekverbruik van elektriciteit omlaag te krijgen. Zo dragen we eraan bij om de kans op stroomstoringen binnen onze gemeente te verlagen. En ontwikkelen we lokale oplossingen die nieuwbouw en verduurzaming mogelijk maken zonder het elektriciteitsnet extra te belasten in de piekuren.

Binnen het Uitvoeringsprogramma werken we langs 2 programmalijnen die hieronder kort worden toegelicht.

Programmalijn 1 – Ruimtelijke inpassing van elektriciteitsinfrastructuur
Deze programmalijn helpt de benodigde netuitbreidingen sneller te realiseren. Samenwerking met de netbeheerder(s) is hierin een cruciale bouwsteen. Voor de plaatsing van hoogspanningsinfrastructuur gaan wij vroegtijdig om tafel met de netbeheerders en werken we samen bij de zoektocht naar een locatie. De uitbreiding van het midden- en laagspanningsnet is enorme opgave: Stedin verwacht ca. 1.000 extra traforuimtes te moeten plaatsen in Utrecht.

Figuur 2 Voorbeelden van traforuimte

Binnen het Uitvoeringsprogramma gaan we structureel samenwerken met Stedin om zowel snelheid te maken bij de plaatsing van de stations en tegelijkertijd de kwaliteit van de openbare ruimte te borgen. Dit doen we door per buurt proactief locaties aan te wijzen. Ook werken we aan een richtlijn voor de inpassing van de traforuimtes en andere nutsobjecten zoals warmteonderstations en glasvezelstations. Hier denken we bijvoorbeeld aan een verdere uitwerking van het ‘inpandig tenzij’ principe zoals vastgelegd in de Ruimtelijke Strategie Utrecht 2040. We haken hiervoor aan op lopende trajecten zoals de Stedenbouwvisie en de Nota Omgevingskwaliteit.

Voor installaties die energie opslaan (bijvoorbeeld batterijen) of omzetten naar andere energievormen zoals waterstof gaan we een richtlijn opstellen voor waar en onder welke voorwaarden deze in de stad geplaatst mogen worden en of we daarvoor publieke grond beschikbaar willen stellen. Wat betreft waterstof zien we deze energiedrager als een belangrijk onderdeel in het totale energiesysteem, maar zien we op de korte termijn (tot 2030) geen praktische toepassingsmogelijkheden in de gebouwde omgeving, ook niet voor het lokaal oplossen van netcongestie.

Programmalijn 2 – Netbewuste stad
Als Utrecht wil blijven groeien in balans, dan is balans op het elektriciteitsnetwerk een voorwaarde. Dit betekent dat de netbelasting gelijkmatiger verspreid moet worden over de dag. In de programmalijn netbewuste stad ontwikkelen we zogenaamde netneutrale oplossingen en faciliteren we de toepassing en opschaling daarvan. Deze hebben betrekking op wonen, werken, vervoer en voorzieningen. De eerste stap is de introductie van netbewust laden voor elektrische voertuigen. Het laadvermogen van publieke laadpalen wordt straks in de spits tussen 16.00 en 20.00 uur verminderd. Buiten deze piekperiode kan op normale snelheid worden geladen.

Zeer belangrijk voor de groei van de stad is de ontwikkeling van netneutrale nieuwbouw. Denk aan een appartementencomplex met een grote batterij voor stroomopslag en een extra grote warmwateropslag voor het overbruggen van de dagelijkse piekperiode in de winter. Samen met ontwikkelaars, netbeheerders en de provincie gaan we dergelijke oplossingen uitwerken en toepassen. Voor het toekomstige bedrijventerrein Strijkviertel verkennen we de mogelijkheid voor een congestieneutraal lokaal energiesysteem. Bij voorzieningen richten we ons specifiek op scholen. Aan de hand van pilotproject Asch van Wijk ontwikkelen we een bredere aanpak, inclusief financieringsmodel.

Samenwerking met regio en Rijk
Netcongestie is een landelijk probleem dat in vele regio’s in diverse gradaties tot knelpunten leidt. Politiek is dit dossier in brede zin inmiddels goed op de agenda gekomen. Minister Jetten (Klimaat en

Energie) heeft de Tweede Kamer in een brief aan de Kamer op 18 oktober 2023 geïnformeerd over de kabinetsaanpak van dit onderwerp. In Utrecht werken we wat betreft de aanpak van netcongestie in onze regio samen in de Energy Board van provincie, netbeheerders en gemeenten. Prioriteiten zijn de realisatie van de uitbreiding van het Tennet-station Utrecht Noord en de invoering van netbewust EV-laden. De Energy Board is in gesprek met het ministerie van EZK over structurele samenwerking. Onze inzet is dat de regio Utrecht de landelijke werkplaats wordt voor het ontwikkelen en testen van innovatieve oplossingen voor netcongestie. Specifiek voor de onorthodoxe maatregelen die minister Jetten in bovengenoemde brief aankondigde, zoals pro-actief bouwen door TenneT en de stimulering van smart energy hubs op bedrijventerreinen.

Zienswijzen op het prioriteringskader
Momenteel moeten netbeheerders klanten toegang geven tot het net, o.b.v. volgorde van aanmelding. Het zogeheten '*first come, first served'* principe (FCFS). Dit principe stamt uit de tijd dat er nog geen netcongestie was, maar leidt met de huidige netcongestie tot maatschappelijk onwenselijke situaties. De Autoriteit Consument en Markt (ACM) heeft op 13 juli 2023 het ontwerpbesluit met daarin een prioriteringskader voor de verdeling van (schaarse) transportcapaciteit gepubliceerd. Het prioriteringskader is tot stand gekomen na overleg met het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, het Interprovinciaal Overleg, de Vereniging van Nederlandse Gemeente en Netbeheer Nederland. Gemeente Utrecht heeft samen met de andere G4-steden evenals samen met de andere Energy Board leden, een zienswijze ingediend. Beide zienswijzen zijn toegevoegd aan deze brief.

Aandeelhouderschap Stedin
Om het netwerk toekomstbestendig te maken heeft Stedin kapitaal nodig. Vanwege een te beperkt eigen vermogen heeft Stedin de gemeenten en provincies in het verzorgingsgebied die nog geen aandeelhouder zijn, benaderd met het verzoek te participeren in Stedin. U bent hierover in februari van dit jaar geïnformeerd. Met de gemeente Amersfoort en de provincies Utrecht, Zuid – Holland en Zeeland is Utrecht een gezamenlijke verkenning met Stedin gestart om de noodzaak en randvoorwaarden van participatie te bepalen.

Stedin heeft haar verzoek ook bij het Rijk neergelegd. Begin september heeft het kabinet het voornemen geuit om voor 500 miljoen euro aandelen in Stedin te verwerven. De precieze gevolgen van deze deal voor (onder andere) de kapitaalbehoefte moeten nog door Stedin in kaart worden gebracht. De uitkomst hiervan hebben we nodig om te kunnen bepalen of en wanneer we als gemeente Utrecht zouden moeten participeren. Wij verwachten uw raad uiterlijk in de eerste helft van 2024 hierover uitgebreider te kunnen informeren.

Vervolg
Het Uitvoeringsprogramma elektriciteitsinfrastructuur en netcongestie zal jaarlijks worden gemonitord. Om de voortgang van het Uitvoeringsprogramma te kunnen kwantificeren, zullen we de volgende indicatoren gebruiken:

1. Aantal traforuimtes die op de locatiekaart gezet en daadwerkelijk geplaatst zijn
2. Hoeveelheid laadpalen die 'netbewust' kunnen laden'
3. Lengte van de wachtrij voor aanvragen van een grootverbruikaansluiting (als indicatie voor hoeveel (groot)verbruikers geraakt worden door netcongestie)

Op de eerste twee indicatoren kunnen we als gemeente sturen met behulp van dit Uitvoeringsprogramma. Maar we zijn ons ervan bewust dat deze indicatoren niet voldoende informatie geven over de impact van netcongestie op de stad. Daarom hebben we de derde indicator toegevoegd die dat beeld wél kan geven. Onze invloed op de indicator is als gemeente echter heel erg beperkt.

Gezien de snelheid van ontwikkelingen bij zowel de beschikbaarheid van netcapaciteit als het uitwerken van oplossingen zal dit Uitvoeringsprogramma jaarlijks geactualiseerd worden. Hierover en over de voortgang zal het college de raad via een jaarlijkse brief informeren.

We vertrouwen erop u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben. Mocht u een technische sessie wensen over dit complexe onderwerp, dan zijn we daar graag toe bereid.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van Utrecht,

de secretaris, de burgemeester,

Bijlagen
1. *Uitvoeringsprogramma elektriciteitsinfrastructuur en netcongestie 2023-2026*
2. *Zienswijze G4 en Amersfoort*
3. *Zienswijze prioriteringskader Energy Board*